

Світ – не батько, доля – не мати

Про книгу

Повість названа хронікою. Дія відбувається у 30-і роки минулого століття в Україні. Перед нами проходять долі людей, яких невмолимий час одірвав од своїх домівок, зруйнував їхній морально-етичний лад, що формувався віками. А інших примусово навертав на нове сприйняття дійсності. В державній політиці це називалося виховати «нову людину».

Повість – автобіографічна. Реальні картини життя поліського села, ремісничої Куренівки у Києві чергуються із зворушливими описами чорнобильської природи, що йшла, незаймана, відкрита, щедра, до своєї катастрофи.

Віктор Костюченко

**СВІТ – НЕ БАТЬКО,
ДОЛЯ – НЕ МАТИ**

Повість-хроніка

Кі історична
серія

Київ – 2008

УДК 821.161.2.—312.6

ББК 84.4.УКР

Віктор Костюченко

Світ — не батько, доля — не мати. — К.: «К.І.С.», 2008. — 96 с.

ISBN 978-966-2141-20-7

Повість названа хронікою. Дія відбувається у 30-і роки минулого століття в Україні. Перед нами проходять доли людей, яких невимовний час одірвав од своїх домівок, зруйнував їхній морально-етичний лад, що формувався віками. А інших примусово навертав на нове сприйняття дійсності. В державній політиці це називалося виховати «нову людину».

Повість — автобіографічна. Реальні картини життя поліського села, ремісничої Куренівки у Києві чергуються із зворушливими описами чорнобильської природи, що йшла, незаймана, відкрита, щедра, до своєї катастрофи.

Підписано до друку 12.12.2008. Формат 60x84 1/16.

Умов. друк. арк. 5,58.

Видавництво «К.І.С.», ДК №677

04080 Київ—80, а/с 1, тел. (044) 462 52 69,

www.books.dovidka.com.ua

ISBN 978-966-2141-20-7

© В. Костюченко, 2008

© Дизайн, макет «К.І.С.» 2008

*Моєму рідному селу Розсоха,
яке людський антирозум зруйнував
26 квітня 1986 року, присвячую*

Відірвалося з космічного цвяшка ХХ століття – найкравіше і найцинічніше з усіх століть – і подаленіло в минувшину. Прийшло ХХІ.

Я став людиною минулого, бо спинався на ноги, ріс, працював і зістарився у тому, обпаленому загравами ненависті, історичному відрізьку часу.

Час в біологічному розумінні – буття від народження до смерті.

Зовсім інше суспільне розуміння часу: ти живеш чи животієш?

Оглядаючись назад, я бачу себе в часі, від якого я тікав, а він за мною гнався. – Не тікай, – гукав він мені, – ось тобі часточка сонця, часточка неба, часточка волі. А я хотів, щоб моїм було все сонце, небо, воля. Я для цього народжений... Та я жив у країні Обманії. І десь там, далеко, стояла величезна машина – витвір абсолютної дурості, що подавала імпульсисигнали меншим машинам. Ці менші машини приймали їх і з невиправданою класовою люттю вишукували «ворогів» і знищували. Машина ділила і роздавала час: тобі жити ось стільки, а в тебе ми заберем волю. За що? Так треба. І ходила кривда селами й містами. А я підносив руку і присягав: «Завжди готовий!» Готовий не чути, не бачити. Готовий вірити обману...

Кривда – багатолика і живуча.

Приглянься до сьогоднішнього дня. Вона й сьогодні руйнує колообіг Гармонії: гармонії Води, гармонії Землі, гармонії Повітря, гармонії Помислів.

Нема гармонії і в Незалежності...

А Гармонія – найважливіший закон існування, важливіший за закони Архімеда і Ньютона...

Феномен дитинства не розгаданий. Те, що було вчора, можу забути, а те, що було у дитинстві, пам'ятаю до подробиць. Що й коли відбувалося, в який день і що то був за день, — все-все геть, аж до запаху, до подуву вітерця, до звуку цвіркуна, до сонячного промінчика...

І все оте — широке, барвисте, гомінке, духмяне, — дано тобі Богом як щось найдорожче, чітко окреслене в часі, хоч і здавалося вічним, безмежним. Дано на все життя. Життя. Доросле життя — то вже швидкоплинність днів, років, періодів. Воно не таке вражаюче, як дитинство. Недарма кожен із нас так часто звертається до дитинства: «А я... А було... Пам'ятаю, як...» Потім звіряє своє дитинство з дитинством своїх дітей, згодом онуків... Дитинство — це твоя молитва. Нехай воно було босе. Але ти молишся на нього. Нехай воно було з одним черствим краєм хліба на весь день. Але ти захоплюєшся ним, босоногим, сонячним...

Ось я. Ні, не будемо забігати поперед батька. Так у нас мовиться.

Отож. Ось мій батько Андрій. У нього в руках завжди інструмент, дошка, молоток, коса... Майструє жорна, ступу, скриню, теще, коле, копає...

«Ванько, подай... Прийми... Пособи... Тримай... Та не так, а ось так».

Педагогіка його була проста, як простий трудовий світ. Робоча. Змайстрував мені маленьку косу. Бере на луг косити. Сонце пече. Руки від втоми одвалюються. Покоси довгі. «Ванько, не відставай...» Яке там не відставай. Хочеться впасти у траву і лежати, лежати нерухомо...

А це мама Ганна.

Бідкається. «І в кого воно, така вишкварка, уродилося? Схопилося вранці, уже й обід, а його нема...».

Сусідка слухає маму, киває головою.

«Ванько, щоб ти зблеску збіг, додому...». Це мене гукає. Або: «І-і-і, то це ти під лід провалився?» «Еге», — цокаючи зубами, кажу.

«І чого тебе лиха година понесла туди!» Та на піч мене, на піч. Та вкриває, та поїть гарячим настоєм із трав...

«Не плямкай, як свиня...» «Не свисти у хаті...» «Руки мив?» «Сапу ось так тримають...»

Мені завжди хотілося волі. На річці, у лісі, у полі, на лузі. У дворі — тісно.

А ось тієї зими снігу насипало багато. Зайці за поживою приходили аж до самісіньких хат. У нас молоді саджанці погризли...

Боротьба за виживання. Всюди. Травина бореться, дерево, тварина. І людина бореться. Тільки одній боротися легше. Іншій — важче. І чого воно так?..

І досі бачу маму з газетою в руках. Сидить на ганочку. Поверне її сюди, туди. І так, і так... Мама була неписьменна. Стидилася цього. Ховала свою неписьменність од людей... Я переживав за неї. І вчив з нею букви...

2

Найперше, що я відчув у житті, це — страх. І страх не від того, що не нагодують і буду голодний, що покарають за якусь провину, що впаду і мені болітиме... Ні.

Страх, відомо, з'являється несподівано. Шелесне щось у темряві — і все в тобі похололо, а волосся на голові настовбурчилося. Та ось зблиснув маленький промінчик світла — і страх минув. Заглянув ти у глибокий колодезь — і щось волохате на тебе глянуло. Одійшов — і все пропало. Такий страх усім знайомий. Породжений багатою уявою, він скороминущий.

Значно гірше, коли страх невидимий, гнітючий, тривалий... Тато у роздратуванні. Мама тремтить. Як почуватиметься дитина?..

Моє дитинство — то довжелезний ланцюг страху. То страх реальний, не уявний. То якась сила, що схарапудить тебе цієї ночі. І треба буде неждано-негадано зриватися з місця і кудись утікати, шукати дорогу. І завтра. І позавтра. І ти долатимеш сотні кілометрів, щоб опинитися серед незнайомого, чужого оточення.

І ми (ми — це тато, мама і я) таки долали. Ця дорога намагала-ся прив'язати нас до осідлості. Але скоро з'ясувалося, що на ній теж страх, і ми розчинялися в натовпах, в товарняках, на станціях. Та страх доганяв.

Коли мої батьки зачинали мене, вони не знали, в якому світі мені доведеться жити. Та й звідки було їм, поліщукам глухого села, знати. Ні радіо, ні газети. Хто жив у лісі, і жив з лісу, той добре знає, що далі постолів та домотканого одягу бажання поліщука не сягало. А коли у хліві овечина, корівчина, — то вже щастя. А конячина — то вже розкіш...

— Тітко! Тітко! Ваш Мишко утопився! — Крик ударив громом у материну душу і покотився вулицями. А мати стояла заціпеніло посеред двору. Тупо дивилася на босі ноги...

Хлопчаки купали коней на плесі. І як воно там сталося, що наш Мишко плив, плив за хвостом коня, а потім голова малого пішла під воду і більше не виринула...

Батьки були вже не молоді. Горе їхнє було незміряне. І ось тобі з невимовної туги, любові і ласки погодилися між собою, щоб був я.

3

У хаті блимає вогник. Напівтемрява. На полу (поміст для спання) зболена мати. Вона народжує мене. Від полу до печі снує баба-повитуха. У печі гріється вода.

Тата у хаті нема. Він у сусідів. Не можна йому бути тут, поки не з'явиться дитина.

Надворі — вітер рве, кидає снігом у вікна. І стара верба, що похилилась на хату, скрипить і скрипить. А вітер то шугне, а то застогне-застогне. Та так жалісливо.

А, може, то мама стогнала.

Та ось повитуха кинулась до дверей, одчиняє. До скрині — одчиняє. Щось бубонить, шепоче, хреститься, одганяє нечистого. Мамі зі мною дуже важко. Вона зойкнула.

Раптом тисячі звуків, тихих і дужих, ніжних і різких одразу хлинули в мене. Та я не злякався. Я закричав у відповідь на мамин зойк. Мовляв, я тут. І народився...

Зріст мій не міряли, вагу не важили.

— Козак, — сказала повитуха.

Тільки торкнувся полу, відчув, що під лівим плечем мулько. Я закричав ще дужче. Повитуха порівняла рядно і перенесла мене на теплий припічок.

Тепер я точно знаю: коли народжується людина, то з правого боку за плечем тріпоче крильцями ангел добра, а з лівого боку за плечем — нечистий.

Ото як за лівим плечем у мене замуляло, то я, напевно, якраз на нечистого навалився...

Все життя плює людина через ліве плече. Тричі. Щоб прогнати зло. Бо отам, за плечима, вони вічно й чубляться, ангел і нечистий. Ангел — добрий. А той — злий. І штовхають вони людину у плечі чи то на добро, чи то на зло... А вона все відхрещується, всі свої нещастя нечистому приписує.

Я вже лежу у люльці. У стелі крюк. На ньому на мотузках колиска. Дивовижний витвір людського розуму! Які його переваги перед теперішніми ліжками, колясками? Ти не спиращся на землю, ширяєш, наче птах. У тебе правильно розвивається вестибулярний апарат. Ти потім на землі стоятимеш міцніше, орієнтуватимешся краще. Це не медицина каже. Це я так думаю. А, може, так мені здається. Тільки я свою першу колиску ні на що не зміняв би...

Вже у хату заходить рідня, заглядає у колиску:

— Ну викапаний Андрій.

Приходить друга:

— Ну викапана Ганна.

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію
книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ